

de taş bir kuşakla mukarnaslı olarak işlenmiş çıkmalara bağlanır. Şerefe kornuklukları şebekelidir. Bu özellikler, minarenin şerefeye kadar olan kısmında beş yüzyıl içinde bir değişiklik olmadığını göstermektedir.

Türbe, caminin beden duvarları içinde sol (kuzey) köşede minare kürsüsüne bitişik olarak yer almaktadır. İki taraftan sivri kemerli birer açıklığa sahip olan türbede kemerler köşedeki sütuna oturmaktadır. Bir açık türbe görünümünde olan bu küçük mekân ayrıca bir kubbe ile de örtülmüştür. Caminin sol kanadına bir pencere ile bağlanan türbede üç sanduka bulunmaktadır. Burada şahidelerdeki yazılar çok girift olduğundan okunamamıştır. Bunlardan biri caminin kurucusuna ait olmalıdır (fotoğrafları için bk. Yüksel, s. 348, rs. 529).

İvaz Paşa Camii erken Osmanlı döneminde Türk mimarisinde, en büyük örneği Edirne'de Üç Şerefeli Camii'de olmak üzere çok sayıda ibadet yerinde uygulanan bir plan tipinin temsilcilerindedir. Ancak burada eksenli kaydırmak, türbeyi cami bünyesi içine sıkıştırmak, minareyi sol tarafta inşa ederek bunun gövdesine Türk sanatının çok eskiye dayanan geleneklerini aksettiren bir görünüş vermek suretiyle bazı değişiklikler meydana getirilmiştir. Bunun benzeri minareler, Antalya'da Yivli Minare Camii ile Konya'da Sahip Ata Medresesi'nde görülür. İstanbul'da Vefa'da kiliseden çevrilme Molla Gürânî Camii ve Galata'da Okçu Mûsâ Mescidi'nin (şimdi minare sivalıdır) minareleri de aynı şekildedir. Cami bünyesi içinde türbe ise yine İstanbul'da Fatih'te Hâfız Ahmed Paşa Camii'nde vardır. Manisa'da İvaz Paşa evkafı olarak yapılmış bir hamamın varlığı bilinmekteyse de bu eserin yeri tesbit edilememiştir. Evvelce caminin yanında medreseye ait oldukları sanılan hücreler mevcuttu, ancak bunlardan da hiçbir iz kalmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evlîya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 73; İsmail Hakkı [Uzunçarşılı], *Kitâbeler II*, İstanbul 1347/1929, s. 80-81; Çağatay Uluçay – İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihi*, İstanbul 1939, s. 96-97, rs. 23; İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar*, İstanbul 1946, s. 195-196; R. Anhegger, "Beiträge zur Frühosmanischen Baugeschichte II: Moscheen vom Bouschema der Üçşerefeli Cami in Edirne", *Zeki Velidi Togan'a Armağan*, İstanbul 1955, s. 315-325; Yüksel, *Osmanlı Mi'mârîsi V*, s. 344-349; Feridun M. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazâsı*, Ankara 1989, s. 93; Ersal Yavi – Necla Yavi, *Manisa*, İzmir 1995, s. 65 (resim), 97.

SEMAVİ EYİCE

İVAZ VECÎH

(عوض وجیه)

(ö. 1086/1676)

Bâbürlüler'in
hizmetinde bulunmuş âlim.

Semerkant yakınlarındaki Ahsîkes'te doğdu. Eğitimini Belh'te Mîr İvaz Taşkenti'nin yanında yaptı; tahsilini tamamladıktan sonra doğum yerine dönerek ders okutmaya başladı. Ardından tekrar Belh'e gitti. Bu sırada şehir Evrengzîb'in kumandasındaki Bâbürlü ordusu tarafından ele geçirilmişti. İvaz Vecîh, Bâbürlü yönetimi sırasında 1056'da (1646) Hindistan'a gitti ve hükümdar Şah Cihan'ın hizmetine girip ordu müftülüğüne tayin edildi. Evrengzîb'in tahta çıkışından kısa bir süre sonra 1069'da (1659) yüksek bir maaşla Bâbürlü Devleti'nde ilk defa olmak üzere ordu muhtesibliğine getirildi. Ancak bu görevinde uzun süre kalamadı. Vazifesi sırasındaki sert davranışları üzerine Keşmir'e yaptığı bir seyahatten dönen Evrengzîb tarafından 1073'te (1662) Lahor'da görevli olan Hoca Kadir ile yeri değiştirildi.

İvaz Vecîh bir yıl sonra hükümdarın ilgisini yeniden kazanmayı başardı. Şehzade Muhammed A'zam'a hoca tayin edildi ve eski pâyesi kendisine geri verildi. Ardından Delhi'deki saraya ait medresede hocalığa getirildi ve ölümüne kadar bu görevde kaldı. Âlim olarak her zaman itibarını koruyan İvaz Vecîh, 1082'de (1672) Başkadı Abdülvehhâb ile birlikte Evrengzîb'in oğlu Şehzade Muhammed A'zam Sultan ile Bânû Begüm'ün evlilik törenlerinde nikâh şahidi olarak bulundu. 1086 (1676) yılında, Müstaid Han'ın Evrengzîb dönemi tarihine dair *Me'âşir-i Âlemgîrî* adlı eserini eleştirmesi sebebiyle yeniden gözden düştü ve aynı yıl vefat etti. Hayatının önemli bir bölümü eğitim ve öğretim faaliyetleri içinde geçen İvaz Vecîh, Sünnî görüşleri şiddetle savundu. Hatta 1082'de (1672), ilk üç halifeye hakaret eden Şîî Muhammed Tâhir'in idamı konusunda ısrarcı olmuştu. Bu hareketiyle ağır tenkitlere uğraması yanında ikinci defa gözden düştüğü için son yıllarında Münzevî bir hayat sürdü.

'*Âkâ'idü'n-Nesefî*'ye yazdığı şerh dışında İvaz Vecîh'e ait bir eser bilinmemektedir. Brockelmann, eserin Berlin nüshasına dayanarak isminin ikinci kısmı olan Vecîh adının muhtemelen lakabı

olduğuna işaret etmektedir. Bu tahmin onun, Evrengzîb'in saltanatının ilk on yılının resmî tarihi olan '*Âlemgîrnâme*'nin bazı yerlerinde sadece Molla İvaz şeklinde geçmesiyle de kuvvet kazanmaktadır. Yine Evrengzîb zamanına ait Farsça bir tarih olan *Ferhatü'n-nâzirîn*'deki kayıt da bu görüşü desteklemektedir. İvaz Vecîh'in küçük kardeşi Muhammed Tâhir de bir âlimdir; Belh hâkimi olan Sübhan Kuli Han tarafından 1675'te Evrengzîb'in sarayına diplomatik bir görevle gönderilmiş ve 1088'de (1677) vefat etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Bahtâver Han, *Mir'âtü'l-âlem* (nşr. Muhammed Şeffî, *Oriental College Magazine*, Ağustos - Kasım ek sy. içinde), Lahore 1953, s. 74-75; Münşî M. Kâzım, '*Âlemgîrnâme*' (nşr. Hâdim Hüseyin-Abdülhay), Kalküta 1868, s. 232, 392, 428, 840, 858; M. Eslem el-Ensârî, *Ferhatü'n-nâzirîn* (nşr. Muhammed Şeffî, *Oriental College Magazine* içinde), IV/4, Lahore 1928, s. 77; Müstaid Khân, *Ma'âthîr-i Âlâmîrî* (trc. J. Sarkar), Calcutta 1947, s. 14, 74, 77, 92, 96; M. Sâlih Kenbûh, '*Amel-i Şâlih*', Kalküta 1939, III, 391-392; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhâtü'l-havâtir*, V, 303-304; M. İshak Behiy, *Fukahâ-i Hind*, Lahor 1978, IV/2, s. 285-287; Rafat M. Bilgrami, *Religious and Quasi-Religious Departments of the Mughal Period (1556-1707)*, New Delhi 1984, s. 172, 174, 190; A. S. Bazmee Ansari, "Iwâd Wâdjih", *EI²* (Ing.), IV, 286-287.

A. S. BAZMEE ANSARI

İVAZPAŞAZÂDE İBRÂHİM BEYEFENDİ

(bk. İBRÂHİM BEYEFENDİ, İvazpaşazâde).

İVAZZÂDE HALİL PAŞA

(ö. 1190/1776)

Osmanlı sadrazamı.

1137 (1724-25) yılında İstanbul'da doğdu. Belgrad'ı 1739'da Avusturyalılar'dan geri alması dolayısıyla "Belgrad fâtihî" diye ün yapan Sadrazam İvaz Mehmed Paşa'nın oğludur. Bu seferde babasıyla birlikte bulundu ve onun sadrazamlığı döneminde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığına getirilerek memuriyet hayatına başladı (16 Cemâziyelevvel 1152 / 21 Ağustos 1739). Bu görevle ve silâhşor unvanıyla mübaşir olarak bazı muhalefât tesbitlerine gönderildi. Bu amaçla gittiği Mısır'dan sonra Hicaz'a da uğrayarak hac farızasını eda etti. Oradan döndükten sonra 15 Rebîülâhîr 1169'da (18 Ocak 1756) mîrâhûr-ı